

ПІДВІДОМЧІСТЬ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ ЗА УЧАСТЮ ПРИВАТНИХ ПІДПРИЄМЦІВ, ЯКІ НЕ МАЮТЬ СТАТУСУ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ

Згідно з нормами чинного законодавства юрисдикційні органи розглядають справи, що виникають за участю громадян, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи і набули у встановленому законом порядку відповідного статусу.

Коли йдеться про підвідомчість таких справ, то передусім треба послатися на Конституцію України, у ст. 124 якої закріплено норму про те, що юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі. Ця норма містить загальне правило, але не дає відповіді на те, який саме судовий орган має право вирішувати спори за участю тих чи інших суб'єктів, тобто саме визначення суспільних відносин як правових, урегульованих нормами права, ще не дає нам можливості визначити конкретний судовий орган, який і повинен розглядати відповідну справу по суті.

Стаття 124 Конституції знаходить більш конкретне своє відбиття і подальший розвиток у нормах Цивільного процесуального кодексу України та Арбітражного процесуального кодексу України.

Так, згідно зі ст 24 ЦПК судам підвідомчі справи по спорах, що виникають із цивільних, сімейних, трудових, кооперативних правовідносин, якщо хоча б однією із сторін спору є громадянин, за винятком випадків, коли вирішення таких спорів віднесено законом до відома інших органів.

Загальне правило, таким чином, вказує на те, що спори за участю фізичних осіб розглядаються судами загальної юрисдикції, але можливий їх розгляд й іншими органами.

У свою чергу, ст. 1 АПК містить правило про те, що підприємства, установи, організації, інші юридичні особи (у тому числі

іноземні), громадяни, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи й у встановленому законом порядку набули статусу суб'єкта підприємницької діяльності (в подальшому – підприємства й організації), мають право звертатися до арбітражного суду згідно з установленою підвідомчістю господарських спорів за захистом своїх порушених чи оспорюваних прав та охоронюваних законом інтересів.

Це правило необхідно розуміти з урахуванням п. 1 ст. 12 АПК, згідно з яким арбітражним судам підвідомчі справи по спорах, що виникають при укладанні, зміні, розірванні й виконанні господарських договорів та з інших підстав, а також спори при визнання недійсними актів на підставах, указаних у законодавстві.

Таким чином, відповідно до норм законодавства, спори, що виникають за участю фізичних осіб – підприємців, що не створюють юридичної особи і набули відповідного статусу згідно з законом, можуть розглядатись або судами загальної юрисдикції, або арбітражними судами.

В арбітражних судах такі спори мають розглядатись за ст. 12 АПК, тобто коли йдеться про господарські спори за участю таких суб'єктів, які виникають з їх підприємницької діяльності, тобто з безпосередньої, систематичної, на власний ризик діяльності, спрямованої на виробництво продукції, виконання робіт, надання послуг з метою отримання прибутку. Таке поняття підприємницької діяльності міститься у ст. 1 Закону України “Про підприємництво” [1].

Спори, не пов'язані з підприємницькою діяльністю, тобто які не відповідають критеріям, установленим у ст. 1 Закону “Про підприємництво” та в ст. 12 АПК, повинні розглядатись судами загальної юрисдикції.

Цивільний процесуальний кодекс (ст. 25) та Арбітражний процесуальний кодекс (ст. 12) містять норми, які дозволяють розгляд цивільних справ третейськими судами.

Згідно з чинним законодавством третейські суди можуть утворюватись або для розгляду спорів між громадянами відповідно до Положення про третейський суд, що є невід'ємною частиною ЦПК, або для розгляду спорів між підприємствами згідно з Поло-

женням про третейський суд для вирішення господарських спорів між об'єднаннями, підприємствами, організаціями й установами, що було затверджено постановою Державного арбітражу при Раді Міністрів СРСР 30 грудня 1975 р. № 121 [2].

У зв'язку з цим постає запитання: а чи можуть приватні підприємці передавати спори, що виникають за їх участю, на розгляд третейського суду? Закон, на жаль, не дає конкретної відповіді на це питання, оскільки дозволяє утворення третейських судів для вирішення спорів або між громадянами, або між підприємствами, організаціями, установами, об'єднаннями і не дозволяє створення судів для розгляду спорів між фізичними та юридичними особами. З іншого боку, ст. 1 АПК розглядає громадян, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи і набули у встановленому законом порядку статусу суб'єкта підприємницької діяльності, як підприємства. Виникає запитання: а чи можуть такі громадяни укладати на законних підставах третейські договори між собою та юридичними особами для розгляду виникаючих між ними спорів, пов'язаних із господарською діяльністю, у третейських судах, керуючись названим Положенням про третейський суд?

Систематичний аналіз чинного законодавства, відповідних процесуальних і матеріальних правових норм дозволяє, на нашу думку, дати позитивну відповідь на дане запитання: приватні підприємці можуть бути суб'єктами укладання таких третейських угод.

Список літератури: 1. Про підприємництво: Закон України від 7 лютого 1991 р. // Відом. Верхов. Ради УРСР. – 1991. – № 14. – Ст. 168. 2. Положення о третейском суде: Утв. Госарбитражем СССР // Бюл. норм. актов министерств и ведомств СССР. – 1976. – № 1.

Надійшла до редакції 07.11.2000 р.